

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *ifj. Gondola Béla*
Cím: *Kövesztendős a kálvintéri templom.*
Forrás: *Magyarország*

Bp.
(Hely)

1930. I. 31.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

426.5

Hely

Kálvintéri ref templom

Idő

"1830/1930"

Személy

Százesztendős a kálvintéri templom

Irta: *ifj. Gondola Béla*

Október 31-ike nagy protestáns történelmi ünnep. S ezzel ezidén, 1930-ban, egybeesik a kálvintéri templom nagy centennáriumának ünneplése. Már 1801-ben vetődött fel a gondolat, hogy megépítsék, 1830-ig tartott, míg végre az első istentiszteletet megtarthatták benne. No, de most lássuk a történetét.

1801-ben adományozta Pest városa a kecskeméti kapun kívül eső kökerítés között lévő régi temetőhelyet a pesti református eklézsia számára, örökre szabad s minden teher nélkül való bírási végett. Először a lelkészlakot építik ott fel, egyemeletes szerény házat 6293 forint költséggel, majd a régi óhaj megvalósítását: a templom építését pendítik meg.

1804-ben Teleki László gróf lesz a főgondnok, aki 1805 február 2-ára összehívja az egyházi gyűlést, melyen elfogadják a Balla Antal mérnök készítette „templom- és toronyrajzolatot” s mindjárt elhatározzák, hogy a szükséges pénz előteremtésére is megteszik az előkészületeket. Egyelőre van már két ígéret, Teleki László és József grófok még 1796-ban ünnepélyes ígéretet tettek, hogy a templom majdani alapkövetételekor 2000—2000 forintot letesznek az építési alapra.

Megkezdik a gyűjtést. Megbizatik Csurgai István, hogy a Pesten és Budán lakó reformátusokat egyenként, házaiknál keresse fel,

Teleki gróf és Kemény Sámuel kir. tanácsosok pedig vállalják, hogy a vármegyékben lakó tehetősebb reformátusokat bevonják a gyűjtésbe.

Megkeresik az országnak mind a négy egyházkerületét, áldozzanak valamit a nemi templomra, mert hiszen mindegyik kerületből vannak Pesten hivatalnokok, vannak, akik törvényes dolgaik folytatása végett tartózkodnak a fővárosban, mindenekfelett pedig a prakszis kedvéért, mind a négy kerületből Pesten összegyűlt ifjak fölös számmal találkozni, kiknek kedvéért, hogy a vallásatlanság szívükben mélyebb gyökeret ne verjen, szükséges az istentisztelet gyakorlására kirendelt templom.

Bár a gyűjtés rosszul indult, az egyháztanács elhatározta, hogy meg kell kezdeni az építést, mert így a Pesten megfordulók, látván a templom építésének folyamatát, nagyobb buzgósággal váltandják be pénzben vagy építési anyagban tett ajánlataikat. De meg egyébként a munka elkezdése által mindig siettetik annak tökéletes végrehajtása, az el nem kezdett munkák pedig könnyen lehetnek el nem kezdhetőkké, sőt az el nem kezdés miatt éppen elenyészhetőkké.

1806—1814-ig nem történik más, mint Albert főherceg által felajánlott 100 öl kőnek a promontori Dunához való szállítása. miért is megkeresik a dunántúli református egyházakat, hogy a követ díjtalanul hordják a hajókba.

Pest megyétől egy hajdut kér az egyház, aki a kőszállító kocsikra (a Dunaparttól a

telekre) ügyeljen, egy pesti polgárnak pedig napidíjat fizetnek, hogy kísérelje a kőszállító hajókat, mert a lelkészlak építése alkalmával, a Budafokról elindított négy hajó közül csak három érkezett meg, — a negyedik hajót kövestül ellopták.

Ujra gyűjtenek, kimondván, hogy az ajándékokat részletekben is elfogadják. 1815-ben újra komolyan hozzálátnak, az egyházi gyűlésen bemutatják a Zitterbarth kőműves által készített költségvetést és építőbizottságot neveznek ki, építési felügyelőnek 400, majd a „nagy drágaság miatt” 600 frt fizetéssel szerződötik Mádi Istvánt. Az építőbizottság 1816 tavaszán vásárol ástót, kapát, talicskát, felfogadja a kőműveslegényeket, inasokat, napszamosokat, kiket a Mádi által készített heti jegyzékek szerint fizetnek. Építésvezetőnek Hild Vince építész szerződötik, aki 400 frt évi tiszteletdíjért köteles az építést mindennap megtekinteni. Az első kapavágást 1816. év május első napjaiban tették. Az alapkö ünnepélyes letétele 1816. június 12-én volt, résztvett ezen a protestáns Hermina hercegasszony, József nádor második felesége. Mikor a kő már elhelyeztetett, megérkezett udvari dámáival nádorné hercegasszony, aki a csinosan elkészített „lépcsőment a szegletkőhöz s a maltereskánállal a kőre maltert vetett, az e fölé helyezett másik kőre a kezébe nyújtott kis kalapáccsal sok vívát-kiaítások között egyet-kettőt ütött”.

Alig háromheti munka után az építőbizottság megállapítja, hogy az összegyűjtött 10.000 frt már csak két hónapra elég, de

azért folytatják a munkát, mert Gyürky Pál megígérte, hogy „sajátjából kölcsönöz, ha megszorulnak.”

Ujra sürgetik az adózókat, akikhez nagy örömet kelteve csatlakozik Kamánházy László váci püspök, aki Teleki László grófhhoz intézett levelében 14.000 téglát ígér ingyen, 50.000-et pedig 30 forintjával részletfizetésre.

Rottenbiller pesti halászmester felajánlja, hogy kőbányájából fejthetnek ingyen követ — fejlettek is 600 öl. — Kecskemét város felajánl az építkezés tartamára két lovat, kocsit egy emberrel, persze, erre Nagyörös is ad egy ökrösszekeret, Ócsa, Némedi és Bugyi községek ingyen szénát adnak az igavonó állatoknak. Felkérlik Medgyaszay István bécsi kereskedőt, hogy gyűjtson a bécsi reformátusok közt, sőt Szücs István bécsi ágens felhívják, hogy a bécsi református egyház jegyzőkönyveiből kutassa ki, hogy a magyar reformátusok mennyivel járultak hozzá a 30 év előtt épült bécsi református templom költségeihez, hogy így most ez alapon kérjék a viszon' szolgáltatást.

Sőt a pesti katolikusokat is adakozásról szólítják fel, hivatkozván arra, hogy a pesti katolikus templomok építésekor a reformátusok is felszólítottak. Hogy nagyobb sikere legyen a gyűjtésnek, a templom tervrajzát Karacs Ferenc famelszövel kimetszették, 2000 példányban kinyomatták s a gyűjtőknek kezébe adták, hogy ahol szükségesnek látják — elosztogassák. Egy pesti

birtokos, Kovács Mózes, a régi Hid-utcában házát felépítvén, a visszamaradt állványfákat használatra ingyen felajánlja. Veres-egyháza község pedig, befejezvé tornyá építését, a megmaradt nagy kötelet vasas táblával és láncával az egyháznak ajándékozta. Az építőbizottság két tagját megbízákn nézzen a Dunaparton olcsó fenyőszálfákat.

Mindezek ellenére 1818-ban megint megakadnak az építéssel. 1819 tavaszán elhatározzák, hogy ha török-szakad is, július 1-én megint hozzá kell fogni. Teleki gróf és több előkelő ur felajánlják egy-egy kőműveslegény egyévi — akkor 150 forintnyi — díját, újabb pénzadományok is folynak be s 1820-ban már a tetőig emelkednek a falak s megrendelik 5600 forintért a fedélszéket s a fedéshez szükséges 50.000 cserepet 35 forintjával.

Megint segélykérő leveket küldenek szét az összes református egyházaknak, a pénz lassan csuog s épp ezért éveken át lassan halad megint a munka. Az 1823 április 23-iki egyházülési jegyzőkönyv szerint „a tavaszi idő megújulása megújította az ülés tagjainak azon törekedését, hogy a templom építése minél előbb bevégeztessék“. Teleki Sámuel gróf és Báthory Gábor lelkész elnöklete alatt egy újabb „kis“ építőbizottságot választanak, hogy az érintetteket az építőmesterekkel vizsgálja át a betérjesztendő költségvetéseket s mindennap, ahányszor csak foglalatosságuk engedi, nézzenek el az építéshez, hogy az egyház gazdája — Mádi — gondosan végzi-e a felügyelői tisztet, a kőműveslegények szorgalmasan dolgoznak-e, hogy a palérok ne rajzolásal vagy kóborlásal töltsek az időt.“

Intézkedtek, hogy a templom boltozatán a „stukatur“ elkészüljön, a templomablakok fája fehérre mázoltassék, az orgonához és a templomalatti sírboltokhoz lépcsők készíttessenek. Majd mikor a kőműves-vállalkozó, Hofrichter és Kadetter, az ács, a tervtől eltértek, a nádor közbenjárására a tervtől eltérést felülvizsgáltatták az „Országos főépítésbéli Igazgató tisztség“-gel, melynek kiküldötte, Szvoboda alezredez, a vállalkozókat elmarasztaló véleményt adott. Elrendelte továbbá a bizottság a templom tornyához faragott nagy kövek felhuzatását. A felhuzó „masina“ mellé az országos építőbizottság egy „kanonier“-t küldött 2 forint napidijért. Elkészült még a templomalatti sírbolt is, melybe az ezév (1824 vége felé elhunyt Hermina hercegasszony holtteste is elhelyeztetett, sőt néhány hétig katonákkal is őrizteték, végül azután a sírboltot vasajtóval jól lezárták.

Az 1825. év közepén megalkudtak az összes hátralevő kőműves-, vakoló- és meszelőmunkára 500 forintban s a torony egyéb befejezőmunkáira. 1826-ban elrendeli a bizottság, hogy a templomi székek veresfenyőből (nem festve) készíttessenek el. Familiai székek csináltatása nem engedtetik meg, a szőszék csak téglából készíttessék, de fehérre márványoztassék, arany ékességekkel, a templom talaja kockakövekkel, a padok közt pedig téglával rakassék ki.“

Az 1827—28. évből nem maradt semmi feljegyzés, 1829-ben Feszl József kőfaragó benyújtja a „külső tornác“ (portálé) tervrajzát és költségvetését, amit a Bau-Directio vizsgál felül, végül 1830-ban elkészülnek annyira, hogy júniusban az első istentiszteletet megtarthatják.

Ugyancsak 1830-ban önteti Aebly Fridolin saját költségén az első harangot, 1832-ben Eberhard Henrik pesti polgári harangöntőnél még három harangot rendelnek, a nagyharang 21, a középső 12, a kisebbik 6 és fél mázsát nyomott s a görög szabadságharc idején a törökökkel Navarin mellett vívott ütközetben tengerbeveszett s onnan előszerzett török ágyukból öntetett.

Érdekes, hogy az ágyukból lett harangokból 1848-ban majdnem megint ágyu lett, mert az egyház 1848 december 24-iki ülésén kimondotta, hogy az egyik harangot ágyuöntésre a honvédelmi bizottmány rendelkezésére felajánlja, de még mielőtt a harangot a toronyból levették volna, a szabadságharc véget ért.

1837-ben elkészült az előbb említett portálé is s ezzel az építés teljesen befejeztetett.